

นิติเวชคลินิกสาขก : การตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรม ดีเอ็นเอ ลายสัมพันธ์ระหว่างแม่-ลูก

วิรุจน์ คุณภักดี, สมฤดี ศรีมาตริภมย์, นิภา นุศรีอัน
ภาควิชานิติเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Medical Jurisprudence Discussion: DNA Paternity Tests of Mother and Child

Wirut Khunkitti, Somrudee Srimartpirom, Nipha Nusri-un
Department of Forensic Medicine Faculty of Medicine KKU

การตรวจดีเอ็นเอเพื่อพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ-แม่-ลูก เป็นการตรวจหาพยานหลักฐานที่สำคัญอย่างหนึ่งในทางนิติเวชศาสตร์ซึ่งผลการตรวจความน่าเชื่อถือมากสามารถใช้พิสูจน์ได้ว่าบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกันนั้นมีความสัมพันธ์เป็นพ่อ แม่ หรือลูกกันจริงหรือไม่ กรณีศึกษานี้เป็นการตรวจพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก โดยไม่ได้มีตัวอย่างส่งตรวจจากพ่อ ซึ่งวิธีการตรวจยังสามารถทำได้โดยอาศัยการคำนวณผลความน่าจะเป็นที่แตกต่างกันซึ่งเป็นวิธีการที่ยอมรับสากล นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับประเด็นอื่นทางนิติเวชศาสตร์ เช่น หลักความยินยอม กฎหมายอาญา และกฎหมายแพ่งด้วย

คำสำคัญ: ดีเอ็นเอ, พยานหลักฐาน, การตรวจพิสูจน์พ่อแม่ลูก, ลายพิมพ์ดีเอ็นเอ,

Parental testing using DNA fingerprint technique is a very important and reliable forensic evidence to prove the paternity relationship. In this case study, DNA paternity test, using standard possibilities calculation, without the father's sample was used to determine the relation between mother and child. Other medico-legal issues such as inform consent, criminal law and civil law also discussed in this article.

Keywords: DNA, Evidence, Parental testing DNA fingerprint

ศรีนครินทร์เวชสาร 2557; 29 (4): 417-419. ♦ Srinagarind Med J 2014; 29 (4): 417-419.

บทนำ

ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ แม่ ลูก เป็นความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งทางสายเลือดที่ความเป็นมนุษย์ย่อมไม่อาจตัดความสัมพันธ์นี้ให้ขาดออกจากกันได้ บางครั้งความไม่พร้อมที่จะอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สายสัมพันธ์นี้เกิดความบกพร่องจนไม่สามารถที่จะสอดสยายใยแห่งความรักความผูกพันเข้ามาถึงกันได้ อย่างไรก็ตามเมื่อปัญหาที่เป็นอุปสรรคได้รับการแก้ไขไปแล้ว ผู้ที่เป็นบิดาและมารดาต้องพยายามหาทางพิสูจน์ต่างๆ เพื่อนำบุตรของตนกลับมาอยู่ในความครอบครอง มอบความรักและดูแลให้ดีที่สุดต่อไป โดยเฉพาะมารดาที่ตั้งครรภ์และเป็นผู้ให้กำเนิดบุตร กรณีศึกษานี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงความรักความผูกพันที่มารดาที่มีต่อบุตรที่ยินยอมกระทำการต่างๆ ลงไปแม้อาจผิดต่อกฎหมาย ทั้งนี้เพราะเพื่อให้ได้บุตรของตนกลับคืนมา

กรณีศึกษา

สถานสงเคราะห์เด็กหญิงประจำจังหวัดแห่งหนึ่งได้รับการทักเศชายอายุประมาณ 7 วัน ซึ่งถูกพลเมืองดีนำส่งตัวมาให้สถานสงเคราะห์เด็กหญิงนี้รับไว้ให้การดูแลช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ประจำสถานสงเคราะห์ได้สอบถามรายละเอียดจากพลเมืองดีผู้นำส่งซึ่งเป็นหญิงสาวอายุ 18 ปี ได้กล่าวว่า ตนเป็นผู้พบเห็นทารกดังกล่าวถูกวางทิ้งไว้ในศาลาของหมู่บ้านเมื่อพบเห็นทารกถูกปล่อยวางทิ้งไว้เพียงลำพังอยู่เป็นเวลานานแต่ยังไม่ปรากฏผู้ปกครองหรือบิดามารดากลับมาดูแล ตนจึงได้อุ้มทารกไปที่สถานีตำรวจเพื่อให้ลงบันทึกประจำวันไว้เป็นหลักฐานก่อนว่าตนมิได้มีเจตนาที่จะลักพาตัวเด็กทารกไปจากบิดามารดา จากนั้นจึงนำตัวทารกมาขอความช่วยเหลือจากสถานสงเคราะห์เด็กหญิงประจำจังหวัดนั้น เจ้าหน้าที่สถานสงเคราะห์ได้ตรวจหาหลักฐานแล้วไม่ปรากฏว่าทารกดังกล่าวมิได้มีผู้ใดเป็นบิดามารดาจริง จึงให้ความอนุเคราะห์

รับตัวทารกไว้ดูแลช่วยเหลือต่อไป เวลาผ่านไปประมาณหนึ่งเดือนหญิงสาวพลเมืองดีซึ่งอ้างตัวว่าเป็นผู้พบเห็นทารกดังกล่าวถูกทอดทิ้งอยู่นั้นได้กลับมาที่สถานสงเคราะห์เด็กหญิงอีกครั้ง พร้อมทั้งแจ้งให้เจ้าหน้าที่ได้ทราบด้วยความสัจย์จริงว่า ความจริงทารกนั้นเกิดจากตน ตนเป็นมารดาของทารก และประสงค์ที่จะขอรับตัวทารกกลับไปเพื่ออุปการะเลี้ยงดูเอง

เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏเช่นนี้สถานสงเคราะห์เด็กหญิงจึงขอตรวจสอบพยานหลักฐาน แต่ปรากฏว่า ผู้กล่าวอ้างไม่มีพยานหลักฐานใดที่จะสามารถแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ทารกเป็นบุตรที่เกิดจากตน ดังนั้นเพื่อเป็นการนำสืบให้เห็นความชัดเจนและมีน้ำหนักของพยานหลักฐานตามหญิงสาวที่กล่าวอ้างว่าตนเป็นผู้พบเห็นทารกและตนยังเป็นมารดาของทารกประสงค์ที่จะขอรับตัวทารกกลับไปเลี้ยงดูเอง จึงมีความจำเป็นต้องอาศัยการตรวจพิสูจน์หาพยานหลักฐานแต่เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏไม่มีผู้เกี่ยวข้องที่สามารถจะให้การที่จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการตรวจหาสารพันธุกรรมเพื่อยืนยันความสัมพันธ์ตามสายโลหิตหรือการตรวจดีเอ็นเอเจ้าหน้าที่ประจำสถานสงเคราะห์จึงได้ทำการส่งตัวทารกและหญิงสาว ดังกล่าวมาตรวจพิสูจน์ความสัมพันธ์กันโดยมีเจ้าหน้าที่ของสถานสงเคราะห์ร่วมเดินทางมาด้วย

ผลการตรวจเลือดที่เจาะมาจากทารกและหญิงสาวพลเมืองดีที่ภายหลังอ้างตัวว่าเป็นมารดาของทารกนั้นปรากฏว่าโอกาสของความสัมพันธ์ที่จะเป็นแม่ - ลูกกันนั้นคำนวณได้เท่ากับร้อยละ 99.99997 ซึ่งผลการตรวจเช่นนี้มีความเห็นเชื่อได้ว่าหญิงสาวพลเมืองดีที่เป็นผู้นำทารกมาส่งให้สถานสงเคราะห์เด็กหญิงนั้นเป็นมารดาของทารกดังกล่าวจริงเมื่อปรากฏผลการตรวจสายสัมพันธ์เป็นเช่นนี้ทางสถานสงเคราะห์เด็กหญิงประจำจังหวัดจึงได้มอบทารกคืนให้แก่มารดาเพื่อรับตัวไปอุปการะเลี้ยงดูด้วยตนเองต่อไป

ประเด็นทางนิติเวช

1. การที่หญิงสาวรายนี้ไปลงบันทึกประจำวันต่อพนักงานสอบสวนว่าตนเป็นผู้พบเห็นทารกถูกทิ้งไว้ตามลำพังนั้น ถือว่าเป็นการกระทำความผิดตามกฎหมายหรือไม่

หญิงสาวรายนี้ซึ่งภายหลังปรากฏว่าเป็นมารดาของทารกจริงนำตัวทารกไปให้พนักงานสอบสวนลงบันทึกประจำวันให้ว่าตนพบเห็นทารกถูกทิ้งเอาไว้ลำพังในศาลาการที่หญิงสาวรายนี้ไปขอให้พนักงานสอบสวนลงบันทึกประจำวันไว้ให้อาจต้องการใช้เป็นพยานหลักฐานว่าทารกเพศชายที่พบนี้ยังไม่ปรากฏบิดามารดาและเหตุที่ตนนำทารกเข้ามาลงบันทึกเป็นหลักฐาน เป็นการแสดงเจตนาดีที่มีใช้การลักพาตัวทารกไปเสียจากอำนาจการปกครองของบิดามารดาและไม่ได้เป็นการพรากผู้เยาว์ตามกฎหมายอาญา

อีกนัยหนึ่งด้วย แต่การที่หญิงสาวรายนี้ทราบตั้งแต่แรกแล้วว่าทารกเป็นบุตรของตนและมิได้ถูกทอดทิ้งตามที่แจ้ง ซึ่งถ้าทอดทิ้งเด็กไว้ย่อมเป็นความผิดทางอาญา ดังนั้นการกระทำโดยนำเรื่องที่ไม่เป็นความจริงไปแจ้งแก่พนักงานสอบสวนจึงอาจเป็นความผิดฐานแจ้งความเท็จได้¹

2. การอ้างความเป็นมารดาตามกฎหมายสามารถกระทำได้โดยชอบหรือไม่

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1546 บัญญัติว่า เด็กเกิดจากหญิงที่มีได้มีการสมรสกับชายให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้น² กรณีหญิงสาวรายนี้ไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นบิดาของทารกนี้ ดังนั้น เมื่อทารกเกิดแต่หญิง ซึ่งเป็นผู้คลอดย่อมเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของมารดานั้น แต่เมื่อแรกนั้นหญิงสาวรายนี้ไม่ได้แจ้งต่อเจ้าหน้าที่ประจำสถานสงเคราะห์ว่าตนเอง เป็นมารดาด้วยเหตุผลที่ภายหลังปรากฏว่า ชายหนุ่มที่ทำให้ตั้งครรภ์ได้ปฏิเสธว่าทารกที่เกิดมานั้นไม่ใช่สายเลือดของตนและไม่ประสงค์ที่จะแต่งงานจดทะเบียนสมรสกับหญิงสาวรายนี้ เมื่อปัญหาเกิดขึ้นดังนี้หญิงสาวผู้เป็นแม่ยังไม่สามารถที่จะเลี้ยงดูทารกได้ด้วยตนเองจึงอุ้มทารกไปขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ประจำสถานสงเคราะห์โดยอ้างว่าตนพบเด็กทารกถูกทอดทิ้งไว้ลำพังขณะรอผลเจรจาข้อตกลงกัน ในที่สุดเมื่อไม่สามารถทำการตกลงกับชายหนุ่มนั้นได้ด้วยความรักความสงสารประกอบกับสัญชาตญาณของความเป็นแม่จึงตัดสินใจมาขอรับทารกกลับไปดูแลเลี้ยงดูเองโดยไม่ปรากฏบิดา เมื่อผลการตรวจสารพันธุกรรมสามารถแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างแม่-ลูกได้ หญิงสาวรายนี้จึงถือว่าเป็นมารดาโดยชอบด้วยกฎหมายโดยไม่ต้องมีรายชื่อบิดาปรากฏในทะเบียนการแจ้งเกิดได้ กรณีหญิงสาวรายนี้คลอดบุตรในสถานพยาบาล ได้ก็สามารถที่จะสูติบัตรเป็นพยานเอกสารช่วยยืนยันยืนยันความเป็นแม่-ลูก ได้อีกทางหนึ่งด้วยแต่ตามข้อเท็จจริงกลับไม่ปรากฏว่ามีการใช้สูติบัตรกล่าวอ้างเป็นพยานเอกสารแต่อย่างใด

3. การตรวจพิสูจน์ความสัมพันธ์ของแม่-ลูก สามารถตรวจโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยสิ่งส่งตรวจใดจากบิดาได้หรือไม่ การตรวจพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นพ่อ-แม่-ลูกด้วยสารพันธุกรรมนั้นสามารถทำการตรวจได้หลายวิธีแล้วแต่สิ่งส่งตรวจ กรณีนี้แม่ชายหนุ่มที่ถูกมารดาของทารกกล่าวอ้างจะปฏิเสธและไม่ยินยอมให้นำสิ่งส่งตรวจใดๆ จากร่างกายมาให้ตรวจได้นั้น ในทางปฏิบัติวิธีการตรวจพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างแม่-ลูก ยังสามารถตรวจได้โดยอาศัยการคำนวณค่าความน่าจะเป็นทางสถิติที่แตกต่างกันแต่ให้ผลที่มีน้ำหนักเชื่อถือได้เช่นกัน การตรวจลักษณะเหมือนกันกับการตรวจความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ-ลูก โดยที่ไม่ได้มีสิ่งส่งตรวจของแม่มาด้วยทั้งนี้เนื่องจากลูกจะได้รับดีเอ็นเอครึ่งหนึ่งจาก

พ่อและอีกครึ่งหนึ่งจากแม่ ดังนั้นเมื่อนำรูปแบบดีเอ็นเอของแม่และลูกมาเปรียบเทียบกันจะพบว่าลูกจะมีดีเอ็นเอครึ่งหนึ่งเหมือนแม่เสมอ แต่อย่างไรก็ตามการตรวจพิสูจน์ความสัมพันธ์โดยการตรวจเปรียบเทียบรูปแบบดีเอ็นเอครบทั้งพ่อ-แม่-ลูก การคำนวณค่าทางสถิติจะให้ผลการตรวจที่มีความเชื่อมั่น มากกว่าการตรวจที่มีเฉพาะพ่อหรือแม่เทียบกับลูก³ การตรวจจะต้องใช้น้ำยาที่ระบุตำแหน่งต่างๆ ที่อยู่บนสายของสารพันธุกรรมไม่น้อยกว่า 10 ตำแหน่งซึ่งเป็นวิธีการตรวจตามมาตรฐานสากลที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป⁴

4. ความยินยอมในการนำตัวอย่างสิ่งส่งตรวจจากตัวทารกเพื่อเปรียบเทียบกับหญิงสาวที่อ้างตัวว่าเป็นมารดาจะต้องดำเนินการอย่างไร ผู้ใดที่จะสามารถให้ความยินยอมได้โดยชอบด้วยกฎหมาย

กรณีทารกชายนี้ขณะเมื่อแรกนำส่งมาตรวจพิสูจน์ยังไม่ปรากฏว่าผู้ใดเป็นมารดาหรือบิดา แม้ว่าหญิงสาวที่อ้างตัวว่าเป็นแม่ได้พาทารกมาด้วยก็ตาม แต่เมื่อทารกถูกสถานสงเคราะห์นำไปเลี้ยงดูให้การดูแลช่วยเหลืออยู่ยอมนถือได้ว่าทารกอยู่ในความปกครองของสถานสงเคราะห์ดังกล่าว ดังนั้นการที่จะต้องนำตัวอย่างสิ่งส่งตรวจได้ออกจากร่างกายทารกจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองซึ่งกรณีนี้จะต้องอาศัยความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าหน้าที่ประจำสถานสงเคราะห์ที่ได้นำทารกนั้นมาเสียก่อน มิฉะนั้นผู้ทำการเก็บตัวอย่างซึ่งกรณีนี้ใช้เลือดของทารก ตรวจเปรียบเทียบอาจมีความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามกฎหมายอาญา⁵ เพราะเป็นการกระทำที่ทำให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บถึงขนาดมีเลือดไหลออกมาแล้ว นอกจากนี้ยังเป็นการจงใจกระทำทำให้ผู้อื่นเสียหายแก่ร่างกาย อนามัยโดยผิดกฎหมายเนื่องจากไม่ได้รับความยินยอมเป็นการก้าวล่วงสิทธิของผู้อื่นซึ่งทำผิดฐานละเมิดถือเป็นความผิดตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้นอาจต้องชดเชยค่าสินไหมทดแทนเป็นการลงโทษด้วย⁶ ดังนั้น การนำตัวเด็กที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะมารับการตรวจและจำเป็นต้องเก็บสิ่งส่งตรวจที่เป็นตัวอย่างโดยตรงจากเนื้อเยื่อส่วนต่างๆ ของร่างกายหรือเลือดจำเป็นต้องได้รับความยินยอมก่อนทั้งสิ้น การกระทำนี้เป็นการได้มาซึ่งพยานหลักฐานในทางกฎหมาย ซึ่งต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามขั้นตอนที่กำหนดไว้โดยเฉพาะคดีทางอาญา มิฉะนั้นผลการตรวจที่เกิดขึ้นอาจไม่สามารถใช้รับฟังเป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลได้ เนื่องจากไม่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมายของการเก็บตัวอย่างวัตถุพยานนั่นเอง⁷

สังคมในโลกปัจจุบันเปลี่ยนไปแม่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปทั้งหมดแต่ก็เปลี่ยนแปลงไปไม่น้อย สิ่งหนึ่งที่ยังมีความเหนียวแน่นและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ง่ายๆ นั่นคือสายสัมพันธ์ระหว่างความเป็นแม่กับลูกที่พันผูกกันอย่างลึกซึ้ง อย่างไรก็ตามการที่จะได้มาซึ่งทารกที่เกิดจากตนโดยมิได้ใช้สิทธิความเป็นมารดาตั้งแต่แรกยังมีความจำเป็นต้องกระทำให้ถูกต้องด้วยการตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรมที่ถ่ายทอดมาตามสายเลือดให้ปรากฏเป็นหลักฐานที่ถูกต้องชัดเจนตามกฎหมายก่อนจึงจะสามารถที่จะดำเนินการต่อไปได้

สรุป

การตรวจพิสูจน์เพื่อยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นพ่อ แม่ ลูก นั้น ต้องอาศัยการตรวจพิสูจน์สารพันธุกรรมที่ถ่ายทอดมาตามสายเลือดให้ปรากฏเป็นหลักฐานที่ถูกต้องชัดเจนก่อนจึงจะสามารถดำเนินการทางกฎหมายต่อไปได้ซึ่งการตรวจด้วยรหัสทางพันธุกรรมหรือลายพิมพ์ดีเอ็นเอเป็นวิธีที่ให้ความเชื่อมั่นได้มากที่สุดที่ศาลจะรับฟังเป็นพยานหลักฐานให้ศาลสามารถช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างถูกต้องเป็นธรรม

เอกสารอ้างอิง

1. คณะกรรมการกลุ่มผลิตภัณฑ์ชีว. กฎหมายอาญา 2 ภาคความผิด. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2538.
2. นัยนา เกิดวิชัย. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. นครปฐม : สำนักพิมพ์นิติเนย์, 2542.
3. Budsaba Rerkamnuaychoke Tawat Rinthachai Jeattima Shotivaranon et al. Annoucement of population data Thai population data on 15 tetrameric STR loci – D8S1179, D21S11, D7S820, CSF1PO, D3S1358, TH01, D13S317, D16S539, D2S1338, D19S433, vWA, TPOX, D18S51, D5S818 and FGA. Forensic Science International 2006 ; 158 : 234-237.
4. John M. Bulter. Genetics and Genomics of Core Short Tandem Repeat Loci Used in Human Identity Testing. Journal of Forensic Science 2006 ; 51 : 253-256.
5. แสง บุญเฉลิมวิภาส. หลักกฎหมายอาญา. กรุงเทพฯ : บริษัทโรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด, 2542.
6. ภัทรศักดิ์ วรรณแสง. ย่อหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ละเมิด. กรุงเทพฯ : บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, 2538.
7. สมพร พรหมหิตาธร. คู่มือพยานหลักฐานคดีอาญา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2540.

